

diese Form des *B. japonicus* gebrauchen werde. Sie wurde von Dr. v. DEGEN bei Porto R  im croatischen Littorale gesammelt; ihre Grannen sind wie beim Typus auswärts gebogen. Weniger typisch sind die Exemplare, welche ich von BORB S auf dem Mathias-Berge bei Ofen auf bebautem Lande gesammelt, besitze. Hier sind die Spelzen angedrückt-kurzhaarig, so dass die  hren graugrün erscheinen. Die Grannen sind nur schwach auswärts gebogen, am Grunde nur undeutlich gedreht, die untersten gerade. Diese Form kann als ein Übergang zur var. *porrectus* aufgefasst werden.

teh t ezent l a *Bromus japonicus* ezen alakj nak megjel l s re haszn lni fogok. Ezt az alakot DEGEN dr.  r a horv t tengerparton Porto R  mellett szedte, sz lk i,  ppen  gy mint a t alagn l, kifel  hajlítottak. Kev sbb  tipikusak azok a példák, melyeket BORB ST l a budai Mátyás-hegyről kaptam. Ezeknél a vir gpelyv k odafekv en r vidsz r sek,  gy hogy a f z rk k sz irk s z ldeknek t nnek fel; sz lk i csak gyengén hajlanak kifelé, alsó r sz ikben csavarodás nem látszik határozottan, az alsók meg éppen egyenesek. Ezt az alakot a *porrectus*-változat felé h z  átmeneti alaknak kell tartanunk.

 j adatok Vas v rmege flórájához.

 rta : Dr. Walsbecker Antal (Kőszegen).

Az utóbbi 2 évben Vas v rmege csakis  jszak-nyugoti hegyvid k be, mely A.-Ausztria  s Steierország határához közel esik, tettem kirándulásokat; kutatásaim eredményeit,  gy más florist k velem közölt nehány adat t itten felsorolom.

Polypodium vulgare L. var. bifidum Moore. Egy példányát a felső-podgoriai erd n találtam.

Asplenium Trichomanes L. Kőszegen régi falakon villásan kett  osztott, Rohonczon pedig a Budiriegli hegy szikláin kétszer villásan elágazott lombja is nő.

Asplenium Luersseni m. nova hybr. (*A. septentrionale* × *germanicum*.) Tőkéje kevés tavalyi lombny l maradéka mellett, nehány fejlődő lomb kunkor kjan kívül, 18 sz l idei lombot fejlesztett, melyek természetére nézve majdnem egyformák, 8–9 cm. magasak, mereven fel ll k; kissé vastag nyelv k 5–6 cm. hosszú, alul barna; 3 cm. hosszú lemezük széles tojás-alakú, kétszer sz rnyosan hasogatott, kevés és lazán álló b rvastags g  sallangokkal. K t alsó 12–18 mm. hosszú sallangja 2–3 másodrendű sallangra osztott, ezekkel és a felső osztatlan 2–3 sallanggal együtt a lomb-lemez 6–9  kalak  5–9 mm. hosszú keskeny, csak 2–3 mm. széles, előfelé kissé szélesedő, tompa, röviden f gas, néha lebenyes, v g  sallangra osztott, melyeknek hátsó felülete hosszában bord s. Sorus csak kevés látható és ez is mindannyi többé-kevésbbé elsat-

nyult; fátvolkájuk barnás színű, épszélű, vagy sekélyen csipkés széllel, rojt nélkül. Sporangium nagyon kevés van kifejlődve és az is üres. Spora ugyan tapad néhány elszórva a lombon, hanem ezek is sötét füst-barna színűek és csírázásra alig képesek. A Bándol melletti nagy Pliša (Szt. László) hegy tetején 660 m. magasságban szerpentinsziklán *A. septentrionale* és *A. germanicum* között 1902 szeptember 9-én találtam ezen haraszt egy tőkéjét, melynek aránylag erős növése és vastag tavali lombnyél maradékai legalább 6—8 éves korára mutatnak. Megjegyzem még, hogy termőhelyéhez 1—2 lépésnyire *A. Forsteri* SADL. nagy mennyiségben nő; néhány gyenge tő *A. Trichomanes* L. sem volt messze. Miután eme harasztból csak egy tőt találtam, melynek sorusai és spori rosszul vannak fejlődve, két közvetlen szomszédja *A. septentrionale* és *A. germanicum*-ból származott vegyült fajnak tekintem, annál is inkább, mert lombja természetére nézve a nevezett szülő fajok lombja között közepes és azt Dr. Chr. LUERSSSEN tanár a Pteridophyták kitünő kutatójának tiszteletére annak nevére nevezem el. Az *A. septentrionale*-tól különbözik eme haraszt széles tojás-alakú lomblemeze által, mely valamennyi kétszer szárnyasan hasogatott, továbbá nagyobb számú (6—9) rövidebb, előfelé szélesedő, tompa végű sallangjai által. Az *A. germanicum*-tól eltér mereven felálló lombjának kissé vastag nyele, kivétel nélkül kétszer szárnyasan hasogatott, rövid, széles tojás-alakú lemeze, úgy keskeny sallangjai által. Ezen haraszt lombja hasonlít az *A. Ruta muraria* var. *pseudogermanicum* HEUFL. lombjához is, mely utóbbit Dr. BORRÁS tanár úr (v. ö. az ő Vasm. növ.-földr. és fl. 1887 pag. 152.) éppen ezen termőhelyről közli, de mereven felálló lombjának kissé vastag nyele miatt, főképpen azonban mert fátvolkái szélén a rojt teljesen hiányzik, nem lehet utóbbival összetéveszteni. Az *A. intercedens* m.-tól (v. ö. Oest. bot. Zeitschr. 1899 pag. 62 és Magy. bot. lapok 1902 pag. 174), mely ugyanazon szülő-fajokból származik és melynek termőhelye csak néhány lépésnyire volt az *A. Luersseni* termőhelyétől, széles tojás-alakú kétszer szárnyasan hasogatott lomblemeze választja el.

Feltűnő az, hogy közel egymáshoz az *A. septentrionale* és *A. germanicum* közötti 2 különböző alakú vegyült faj nőtt, melyek lombja némileg hasonlít azok lombjához. Ezen körülmény szerintem szintén a mellett szól, hogy az *A. germanicum* hozzájárulhat új vegyült fajok képzéséhez, a mi utóbbi időben kétségbe vonatik: azon esetben, ha az *A. germanicum*-nak spora általi szaporodása véglegesen ki lesz zárható, az *A. Luersseni* és *A. intercedens* második szülő-fajának az *A. Ruta muraria* var. *pseudogermanicum*-ot kellene tekintenem.

Asplenium Adiantum nigrum L. 1902. év nyarán Alsó-Podgorian a földből előálló chloritpala-sziklalap mögött több tőt találtam és pedig csak 2—3 lépésnyire az *A. murariaeforme* m. (*A. germanicum* × *A. Ruta muraria*) az Oest. bot. Zeitschr. 1899.

63. lapján és *A. Ruta muraria* × *A. Forsteri*? a Magy. bot. lapok 1902. 175. lapján) termőhelyéhez, melyeket 1898-ban emennek felfedezése alkalmával rejtett termőhelyükön nem láttam meg, pedig ezek tán még inkább, mint a távolabbi *A. Forsteri* tekinthetők az *A. murariaeforme* második-fajának.

Asplenium Forsteri Sadl. (*A. serpentini* TAUSCH., *A. cuneifolium* Viv.). A nagy Pliša (Szt. László) hegy déli lejtőjén ezen érdekes harasztot mult 1902. év nyarán jóval nagyobb kiterjedésben találtam, mint azt az Oest. bot. Zeitschr. 1899. 63-ik lapján mondtam; egy újabb erdei vágásban ugyanis 530 m. magasságig ereszkedik le a lejtőn és ott nagy számban, erős példányokban, nagyobb részt a tóalakban, de részben a f. *rutaceum* m. alakban is nő. Meg kell jegyezni, hogy ezen újabban talált termőhely Vasmege geologiai térképén serpentin-kőzetre nézve a nagy Pliša hegy tetején kitüntetett zónán kívül 2--300 méternyre a chlorit és mészpala zónájába esik. A serpentin-törmelékét esővíz ugyan messze legördíthette a hegy lejtőjén, azonban mégis jó lesz ezen termőhely talaját tüzetesebben megvizsgálni.

A. Forsteri Sadl. f. rutaceum m. (v. ö. Oest. bot. Zeitschr. 1898 pro var., Magy. bot. lapok 1902 pag. 208). A nagy Pliša hegy keleti és déli lejtőjén, a serpentin-kőzetnek, úgy az *A. Forsteri* termőhelyének szélén ezen feltűnően eltérő alakot 1902 nyarán nagy számban és jól fejlődött sorusokkal elég bőven ellátva találtam. Az (l. c.) adott leírásához még csatolandó, hogy lombnyele rendszerint jóval hosszabb, mint lemeze; sallangjainak hátsó felületén a bordaalakú emelkedések gyakran nagyon ki vannak fejlődve, felső szélükön a fogak rövidek, hegyesek vagy tompák. Miután eddig csakis a serpentin-kőzetnek és az *A. Forsteri* termőhelyének szélén találtatott, ezen alak valószínűen kevert talajnak szüleménye. Meg kell jegyezni, hogy az *A. Forsteri* f. *rutaceum* lombja, széles utolsórendű sallangjai daczára, természetere nézve nem közeledik az *A. Adiantum nigrum*-hoz és azzal aránylag hosszú lombnyelénél, főképpen azonban rövid, széles tojás- vagy delta-alakú lemezénél fogva sokkal kevésbé téveszthető össze, mint a tóalak fiatal tökéjének, vagy pedig a var. *latilobum* TAUSCH-nak lombja. Ezen körülmény pedig ellene mond SADEBECK azon állításának, hogy az *A. Forsteri* serpentinmentes talajban *A. Ad. nigrum*-má változik, mert ezen esetben az *A. Forsteri* termőhelyein a serpentin-talaj szélén *A. Ad. nigrum*-ot vagy ezt az *A. Forsteri*-vel összekötő alakokat kellene találni. Tudomásom szerint ilyen átmeneti alakok közölve nem lettek, magam pedig sem Borostyánkő vidékén, sem a nagy Pliša hegyen, az *A. Forsteri* terjedelmes és bő termőhelyein nem találtam. A f. *rutaceum* m., mely a nagy Plišán az *A. Forsteri* termőhelyének szélén nő, a fenn mondtak szerint ilyen átmeneti alaknak nem tekinthető, az *A. Forsteri* var. *latilobum* TAUSCH alakja pedig a többi alakok között elszórva nő.

Aspidium lobatum Sw. genuinum (*A. aculeatum* a) *vulgare* DÖLL.) Kőszeg felső erdejében találtam egy tőt, állítólag ott több is volt, de kiásatott. Így pusztulnak ki az érdekes növények termőhelyei.

Aspidium Braunii Spenn. f. pseudolobatum m. (v. ö. Oest. bot. Zeitschr. 1901. pag. 126 és Magy. bot. lapok 1902. pag. 238). Ezen alaknak fennírt helyeken adott leírásához még csatolandó, hogy az 50—70 cm. hosszú lombjának lemeze jobbadán keskeny lándzsás, elsőrendű sallangjai többnyire, de nem mindég. felfelé elállók. tengelyükön ferdén ülő másodrendű sallangjai rendszerint keskenyek és kihegyezettek, füllebenyékjük nem olyan kerekített és tompa, mint a tőalagnál, szélüknek fűrészfogai többé-kevésbé hegyezettek, nem pedig rögtön a szálkába végződött; az első felső másodrendű sallang jóval nagyobb szokott lenni, mint a következő. Hámor Göszbach völgyében 1902-ben ezen alakból ismét találtam néhány tőt a többi alakok között.

A. Braunii Spenn. f. flavescens m. nova forma. Az 50—60 cm. hosszú lándzsás lomb lemezének hátsó felülete, számos nagy, részben összefolyó sorus-szal van fedve, mely mindannyi egyformán sárgás színű és a lemez két harmadára is leterjed. A sorusok közepén fátvulkájuk széleinél felgömbült tölesér-alakú, sárgás színezetű maradéka látszik, mely körül a sporangiák nagy számban vannak csoportosulva, részint zárt kerekded tokkal, részint pedig felhasadva, felgördült gyűrűvel, üresen. A sporangiák nagyobb részt jól fejlődöttek, de sárgás színezetűek, falazatuk világos sárga, a gyűrű vastagodott sejtjei pedig sötétebb sárgák. A sorusokon, úgy a lomblemezen szórványosan talált sporák rendes barna színűek és jól fejlődötteknek látszanak. Hámor Göszbach völgyében az *A. Braunii* többi alakjai között talált két tőről szedtem egy-egy lombot, mely mind a kettő a *f. pseudolobatum* m. alakkörébe tartozik. A szedésnél ezen két lomb összekeveredett az *A. Braunii* többi lombjaival és azokkal össze is csomagoltatott, miután a rajtuk szórványosan talált rendes fejlődésű sporák ezen alkalommal a többi lombról hullhattak rájuk, még továbbá megfigyelendő és gondosan gyűjtendő ezen alak, mert ha jól fejlődött sporákat nem érlel, *A. lobatum* × *Braunii* közötti vegyült fajnak tekintendő, a mire a fátvulkák felgömbülése után szabadon látható és mégis zárva maradt, sok sporangium tok is utal. Utóbbi esetben a *f. flavescens* keskeny, kihegyezett, alapján ferdén metszett és tengelyükön ferdén felülő másodrendű sallangjainál fogva az *A. lobati-forme* m. (v. ö. Oest. bot. Zeitschr. 1899 pag. 65 és a Magy. bot. lapok 1902 pag. 240) alakkörébe tartozik.

A. Braunii Spenn. f. monstrosae. Ide tartoznak a szabálytalan alakú lombok és pedig:

1. Két vagy három csúcsban végződő lombok, melyeket előbb a *f. erosumhoz* csatoltam (v. ö. Oest. bot. Zeitschr. 1901 pag. 126 és Magy. bot. lapok 1902 pag. 239).

2. Lombok villásan osztott elsőrendű sallanggal; továbbá hosszában ketté hasogatott másodrendű sallanggal, melynek edénynyalába már a tövénél két majdnem egyforma erős ágra oszlik a két sallangrészlet számára. Néha karélyos a füllebenyke vagy pedig mély bemetszéssel két egyenlőtlen részre osztott, az alsó szélesebb rész tompa végével és 4 sorus-szal a hátsó felületen képviseli tulajdonképpen a füllebenykét, a felső rész keskenyebb, hosszabb és nyelvalakú, hátán két sorus-szal: edénynyalábját ez a rész is a füllebenyke nyalábjából kapja. Az 1. és 2. alatt írt szabálytalan alak mindannyi előfordul Hámor-Göszbach völgyében:

3. f. **innovatum m.** Olyan különben szabályos lombokat értek ezen elnevezés alatt, melyeknek felső részében a gerincez rögtön vékonyabb lesz és vagy egyenesen folytatódik vagy pedig esekély szögben félre hajlik. Az ezen rögtön vékonyodott gerincez részen ülő első pár elsőrendű sallang sokkal rövidebb, mint az alsó szomszédja, a rajtuk ülő másodrendű sallangok is sokkal kisebbek, mint az alsó szomszéd elsőrendű sallangok tengelyén ülők, azonfelül még kevésbé csipkések is és világosabb zöld színűek. A felfelé következő elsőrendű sallangok a csúcsig szabályosan, egyenletesen rövidülnek, másodrendű sallangjaik pedig egyenletesen kisebbednek. Ez által a csúcsnak 6—8 cm. hosszú része, ámbár magában szabályos alakú, nem felel meg a lomb szabályos folytatásának, hanem mintegy fiatalabb, megifjodott részét képezi. Eme lombokon a gerincez csúcsának növése valami káros befolyás folytán megakadt, később azonban ismét megindult. Három ilyen lombot találtam 1902-ben Hámor-Göszbach völgyében. Még megjegyzem, hogy az 1. sz. alatt írt szabálytalan alak is, nézetem szerint, legalább részben hasonló módon keletkezik, csak hogy ott a csúcsnak később megindult folytatása 2—3 ágban történik.

Aspidium filix mas (L.) Sw. f. remotiforme m. nova forma. Lándzsás alakú lomblemezének alsó elsőrendű sallangjai egymástól kissé távolabb állanak és delta-alaku széles alapból rövid lándzsásan hegyezettek; másodrendű sallangjai mélyen bemetszettek, harmadrendű metszetei, úgy mint a másodrendű sallangok csúcsa fűrészelték, hegyes fűrészfogakkal. Sorusai, sporangiái és sporaí rendesek. Ezen alak a var. *incisum* MOORE alakkörébe tartozik, lomblemezének természetére nézve azonban az *A. remotum* AT. BA.-hoz áll nagyon közel; miután sporaíit rendeseknek, jól fejlődötteknek találok, nem tekinthetem vegyült fajnak. Kőszeg felső erdejében találtam abból néhány tőt, termőhelyéhez közel *A. spinulosum* is nő. Megjegyzem még, hogy az *A. f. mas* fiatal tőkén úgy az *A. filix mas* var. *incisum* alakköréhez tartozó némely tőkéjén láttam egyes fiatal, augusztusban fejlődő lombot, melynek termete eltérve többi lombjától, szinte az *A. remotum* lombjához hasonlított.

Aspidium spinulosum genuinum Milde. A nagy Pliša hegy lejtőjén Felső-Podgoria mellett ritkás erdőben, száraz helyen.

b) f. **glandulosum Milde.** Kőszeg felső erdejében.

Botrychium matricariaefolium Al. Br. (*B. ramosum* Asch. *B. rutaceum* SCHUHR, Willd. Moore) Közseg felső erdejének tisztás füves helyén 600 m. magasságban Piers Vilmos őrnagy és Dr. Tief ezredorvos urak 1902. évi július 5-én tett közös botanikai kiránduláson találták ezen szép és ritka, hazánkban még kevés helyéről ismeretes harasztot. Az elhozott néhány lombon kívül még több fejletlen lombot is láttak ott. A nekem mutatott lomb jobbadán a tipikus alakhoz tartozik, azonkívül volt:

b) var. **palmatum** Milde alakból egy 18 cm. magas szál;

c) f. **monstrosa**, két lomb meddő részének egyik sallangja jól fejlődött, bugás ágazatú sporangia-tartóvá változott át.

Aira caryophyllea L. f. **biennis** m. Szárai erősebbek és magasabbak. Közegen erdei vágásokban és elhagyott kavicsgödörökben nő. Magját kertemben elvettem, a kikelt mag éppen úgy, mint közeli rokona *Aira capillaris* Host (v. ö. Oest. bot. Zeitschr. 1901 pag. 127) magja, az első évben számos leveles sarj képzése által kerekded, mintegy 3–6 cm. átmérőjű, finom, tömötten álló összegöngyölödött levelekből képezett, apró kis gyepeket alkotott, melyek jól átteleltek és a melyekből a következő nyáron számos, tömötten álló virágzó szár emelkedett, egyúttal pedig a kis gypet alkotó tölevelek elszáradtak.

Sesleria coerulea Ard. var. **uliginosa** Op. (*S. coerulea* WETTS). Bozsokon, Rohonczon és Szerdahelyen nedves, lápos réteken, helyenkint nagyon bőven nő. Tipikus alakja a vele közel rokon, ámbar egészen más talajviszonyok között, száraz sziklás talajon növő *S. coerulea* Ard. var. *calcareae* Op.-tól többnyire száritott példányokban is jól megkülönböztethető; előbbi azonban, ugyanazon termőhelyen is, többé-kevésbé lényeges eltéréseket mutat és némely alakja annyira közeledik a var. *calcareae* természetéhez, hogy nem könnyű azokat szétválasztani. Megkülönböztető jelei, úgymint: keskenyebb, felül szürke hamvas levelei, felfelé görbült vagy göngyölödött szélekkel, továbbá rövidebb, tömöttebb, gömb- vagy tojás-alakú és kékesebb álfüzerei, nincsenek mindég szembetűnően kifejlődve, sőt egyik-másik megkülönböztető jel nem ritkán egészen is hiányzik; ezen esetben csak a többi jelek összefogása által sikerül a megkülönböztetés. Vidékünkön a *S. coerulea* Ard. var. *uliginosa* Op. következő feltűnőbb eltéréseit észleltem, u. m.:

b) f. **cylindrica** m. Álfüzerei hengerded alakúak, 20–35 mm. hosszúak és 5 mm. vastagok. Ezen alak a var. *calcareae*-tól keskenyebb, hamvas, felfelé göngyölödött szélű levelei által különböztethető meg:

c) f. **cholarantha** m. Pelyvái és ennél fogva álfüzerei zöldek;

d) f. **remotiflora** m. Az álfűzér egy vagy több alsó ága a többitől távol áll, virágzata azáltal megszakított. Mind a 3 nevezett eltérő alak a tőlakkal együtt nő Bozsokon.

Hordeum murinum L. a) *typicum*, b) f. *intermedium* G. Beck. (Fl. v. N. Oest. pag. 118). Mind a kettő gazos helyeken nő. Közse-

gen *c)* f. *pseudo-murinum* TAPPEINER. A Gyöngyös patak partján Kőszegen. A *b)* alatti alak nálunk leggyakoribb, az *a)* alak a gyenge növésű, a *c)* alatti f. *pseudo-murinum* pedig a különösen buja növésű növények alakja.

Orchis tridentata Scop. (*O. variegata* ALL.). Kőszegen és Czákon hegyi füvesekben helyenként elég bőven nő, rendszerint a tóalakban, rövid, majdnem gömbalakú, tömött fürtös virággal, fehér vagy halvány rózsaszínű pilise biborszínűen pettyezetett. középső karélya hosszúkás, keskeny, elől szélesedő, szivalakú, öblében kis foggal. A tóalak mellett nevezett termőhelyeken nem ritkán többé-kevésbé eltérő alakok is találhatóak, ú. m.:

b) var. **commutata** TODARO. Fürtös virágzatának tengelye hosszabbodott, azáltal virágzata hosszabb és lazább, azonfelül sisak-czimpái kihegyezettek. Szórványosan nő Czákon:

c) f. **lineata** m. nova forma. Rózsaszínű pilisének mind a három karélya biborszínű sávokkal diszitett, sisak-czimpái sötétebb lilaszínűek, mint a tóalagnál. Egy-egy szálat találtam Kőszegen és Czákon. Átmeneti alakokat, melyeknek pilisén egyes biborszínű pettyek hosszúkás alakúak vagy két-két petty összefolyik, nevezett termőhelyek mindegyikén lehet találni:

d) var. **albiflora** m. Virág leple tiszta fehér, pilise sem pettyezetett. Szórványosan nő Kőszegen és Czákon:

e) var. **brachyloba** m. Pilisének mind a három karélya, különösen a közép karélya a rendesnél jóval rövidebb és szélesebb; széle elől csipkés. Szórványosan nő Kőszegen és Czákon; a tóalakkal átmeneti alakok által össze van kötve:

f) f. **unidentata** m. Pilisének közép karélya keskeny lándzsás alakú, elől alig szélesedik és háromszögű dzsida-alakú csúcsban végződik. Ezen alakból csak egy szálat találtam Czákon, úgy látszik f. *monstrosa*-nak tekintendő. A fenn *b)*, *d)*, *e)* és *f)* alatt irt eltérő alakokat már Kőszeg és vid. ed. növ. 1891. 19-ik lapján röviden közöltem.

Polygonum aviculare L. f. *psammophilum* G. BECK (Fl. v. N. Oest. 1890 pag. 322). Irtásföldön Szerdahelyen.

Plantago lanceolata L. f. *sylvatica* PERS. A Gyöngyös patak partján, Kőszegen.

Carduus nutans L. var. *multiceps* m. nova var. Szára 70—100 cm. magas, szélesen szárnyalt, magasra fel elágazott; az ágak végén nagy, 6—7 cm. átmérőjű fészkek csüng, alatta 10—15 cm. távolságban még 1—2 kisebb, de elég jól fejlődött fészkek ül, mindegyik 2—5 cm. hosszú oldalágon, úgy hogy egészben 10—20 fészket lehet egy-egy növényen számlálni. Ezen eltérő alakot a nagy Pliša hegy alján erdei vágásban chloritpalán találtam, több példányban.

Cirsium eriophorum L. *a)* *typicum* (*C. oxyonychinum* WALLR.). Erdő szélén Kupfalván; *b)* f. *platyonychinum* WALLR. Gazos helyen, Doroszlóban.

Willemetia stipitata Jacq. (*W. apargioides* LESS. Cass.).

A hosszúsögi üveghutától Léka felé húzódo völgynek felső részében mintegy 400 m. magasságban nedves lápos réteken nő, a hol azt 1889 május 23-án megtaláltam és ez tudtommal most is egyetlen biztos termőhelye hazánkban (v. ö. Term.-Tud. Közl. 1890 XI. Pótfüz. 142. l.). Ott május 2-ik felében virágzik, mely időben azt 1889. és 1890-ben elég nagy számban szedtem és csere-egyleteknek is szétküldöttem; 1898 június közepén ottlétemkor csak néhány elvirágzott példányt találtam, augusztus hó közepén tehát fáradságos volna azt ott felkeresni (v. ö. Magy. bot. lapok 1902. 314. lap).

Sonchus oleraceus L. f. integrifolius WALLR. Mivelt talajon Kőszegen.

S. asper Vill. f. *inermis* BISCH. Mivelt talajon Kőszegen.

Gentiana Austriaca A. et J. KERN. var. *montana* WIESB. (*G. rhactica* m. non KERN. in mea Kőszeg és vid. ed. növ. 1891 pag. 35 et in Oest. bot. Zeitschr. 1891 pag. 298). Borostyánkő körül 700 m. magasságban, szerpentinén nagy számban nő, jobbadán majdnem sátorozó virággzattal; dúsán elágazott példányai néha rendkívül számos virágot fejlesztenek, gyűjteményemben van egy ilyen, több mint 200 virággal. Kivételesen a csúcsán álló virágok tengelye meghosszabbodik és pártájából tökéletesen fejlődött virág emelkedik = f. **prolificata** m. Száraz legelőkön nagyon alacsony marad, alsó ágai különösen a sértett példányokon a tengelyvel majdnem egy színvonalra nőnek és elég bőven virágoznak, úgy hogy az alig 5–6 cm. magas növényből alig lehet egyebet látni, mint egy csomó kékes violaszínű virágot = f. **humilis** m.

Gentiana Austriaca A. et J. KERN. var. **brachyodonta** m. nova var. A tóalaktól rövidebb levelei, jobbadán fürtös virágzata, előálló élű kehelycsöve, főképpen azonban a kehely rövid fogai által tér el; ezek öblös közök által elválasztva szálasak vagy szálas-lándzsásak és a kehely csövével körülbelül egyenlő hosszúak, úgy hogy a párta csövének jó része szabadon előáll. Pártája kékes violaszínű és ezen színét száraz állapotban is rendszerint megtartja. Rohonc Budiriegli hegyén 500 m. magasságban, mészpala talajon nő ezen alak és augusztus—szeptemberben virágzik: valószínűleg a Satzenriegli hegyen is ugyanezen alak nő; az ott 1900 július havában szedett példányom azonban még fejletlen.

Galeopsis pubescens Bess. f. **variegata** m. Pártájának csöve felső részében sárga, felső és alsó ajaka fehér, alsó ajakának mind a három karélyán ugyanaz a biborszínű rajz látható, mint a tóalak pártájának alsó ajakan. Kőszegen a tóalak között nő, de ritka. Kőszeg és vid. ed. növ. 1891. 38-ik lapján közölt *G. pubescens* f. *flavida* m. is ide vonandó.

Anagallis arvensis L. f. *ternifolia* KAMPE. Mivelt talajon.

A. coerulea Schreb. f. *verticillata* SCHUR. Mivelt talajon, Kőszegen.

Thlaspi Goesingense Hal. var. **oligospermum** WALSBE. et PIERIS. nov. var. A tipikus alaktól eltér beczökéinek mélyebb szivalakú üble, melyből azonban a bibeszár előáll és kevesebb petéje által: egy-egy tokjában ugyanis csak 2—4 pete van. Korábban is virágozik: 1902. évi márczius hó 23-án PIERIS örnagy úr ezen eltérő alakot a Szt. Vit hegyen Velem mellett, 560 m. magasságban, mészpallán, nagy mennyiségben és teljes virágzásban találta.

Hypericum perforatum L. var. *latifolium* KOCH (*H. commutatum* NOLTE, *H. medium* PETERM., *H. platycalyx* CEL.). Erdőszélen, bokros helyeken és gesztenvésekben Kőszeg vidékén nem ritka növény; Enumeratióban (Kőszeg és vid. ed. növ. 1891. 55. lapon) azt közöltem is, tehát nem új adat Vas vármegye flórájára nézve, a mint SIMONKAI-GAYER a Magy. bot. lapok 1902. évf. 314-ik lapján mondják.

Neue Beiträge zur Flora des Eisenburger Comitats in West-Ungarn.

Von Dr. A. Walsbecker in Kőszeg.

In den verfloffenen 2 Jahren habe ich bloss in die nordwestliche Gebirgs-Gegend des Comitats, nahe zur Grenze N.-Oesterreichs und der Steiermark botanische Ausflüge gemacht; über die gemachte Ausbeute und die Ergebnisse meiner Untersuchungen, sowie auch über einige mir mitgeteilte Funde anderer Floristen will ich hier berichten.

Polypodium vulgare L. var. **bifidum** Moore. In Felső-Podgoria fand ich ein Exemplar.

Asplenium Trichomanes L. Kommt auf alten Mauern in Kőszeg mit gabelspaltigen Wedeln vor, auf Felsen des Budiriegls in Rohoncz fand ich sogar einen doppelt gabelspaltigen Wedel.

Asplenium Luersseni n. nov. hybr. (*A. septentrionale* × *germanicum*). Das Rhizom trägt ausser wenigen Strunken vorjähriger Wedel-Stiele und einigen in der Entwicklung begriffenen Spiralen, 18 Stück diesjährige Wedel, welche beinahe gleichgestaltet, 8—9 cm. lang sind, und steif aufrecht stehen; der 5—6 cm. lange, am Grunde braune Stiel ist dicklich; die 3 cm. lange Spreite ist breit eiförmig, doppelt fiederschnittig mit wenigen locker gestellten ledernen Segmenten; die zwei unteren 12—18 mm. langen Segmente sind in 2—3 Secundär-Segmente geteilt, mit diesen und den 2—3 oberen ungeteilten Segmenten zerfällt die Spreite in 6—9 keilförmige, 5—9 mm. lange, schmale, nur 2—3 mm. breite, nach vorn sich verbreiternde, stumpfe, an dem abgerundeten Ende kurz gezähnte, hie und da auch gelappte Segmente, mit längs gerippter hinterer Fläche. Sori sind nur wenige zu sehen, auch diese sind mehr-minder verkümmert; die Schleierchen sind bräunlich, ganzrandig, oder seicht kerbig, ohne Fransen. Sporangien sind nur

wenige entwickelt, leer. Einzelne Sporen haften wohl zerstreut auf den Wedeln, auch diese sind dunkel, rauchbraun gefärbt, wohl kaum keimfähig. — An der Spitze des grossen Plißaberges (Szt. László) bei Bárdol 660 m. s. m. fand ich am 9-ten Sept. 1902 auf Serpentin-Felsen zwischen *A. septentrionale* und *A. germanicum*. in nächster Nachbarschaft von sehr viel *A. Forsteri* SADL. und wenigen *A. Trichomanes* Stöcken einen Stock von diesem Farn, dessen kräftiger Wuchs und die dicklichen Stümpfe vorjähriger Stiele für ein wenigstens 6 - 8 Jahre altes Rhizom sprechen. Nachdem ich bloss einen Stock davon angetroffen habe und dessen Sori und Sporen schlecht entwickelt sind, betrachte ich diesen Farn für eine Hybride zwischen seinen unmittelbaren Nachbarn *A. septentrionale* und *A. germanicum*, umso mehr, da seine Wedeln dem Habitus nach ungefähr die Mitte halten zwischen den Wedeln dieser beiden Stamm-Eltern, und benenne ihn zu Ehren des ausgezeichneten Pteridophyten-Forschers Professor Dr. Chr. LUERSSSEN mit dessen Namen. — Vom *A. septentrionale* unterscheidet sich dieser Farn durch die breit eiförmigen, sämtlich doppelt fiederschnittigen Wedel-Spreiten, und deren zahlreiche (6—9) kürzere, nach vorn sich verbreiternd stumpf endigende Segmente. Vom *A. germanicum* ist er durch die dickeren Stiele der steif aufrechten Wedel, deren kurze, breit eiförmige, stets doppelt fiederschnittige Spreite und deren lederige, schmale Segmente leicht zu trennen. — Die Wedel dieses Farnes zeigen auch viele Ähnlichkeit mit den Wedeln des *A. Ruta muraria* var. *pseudo-germanicum* HEUFL, welches Prof. Dr. BORRÁS von demselben Fundort (siehe dessen Vasm. növ. földr. és fl. 1887. pag. 152) anführt. Seiner steif aufrechten Wedel und deren dicklichen Stiele wegen, besonders aber wegen dem Mangel jeglicher Fransen an seinen ganzrandigen Schleierchen kann er mit letzterem nicht verwechselt werden. — Vom *A. intercedens* m. (*A. septentrionale* × *germanicum* in Oest. bot. Zeitschr. 1899. pag. 62; Magyar bot. lapok 1902. pag. 174.), obschon auch dieses von denselben Eltern abstammt, und nahezu an demselben Fundort von mir angetroffen wurde, weicht es durch die breit eiförmige doppelt fiederschnittige Spreite ab.

Das Auffinden zweier Mittelformen zwischen *A. septentrionale* und *A. germanicum* an demselben Fundort spricht für die Fähigkeit des Letzteren zur Bildung hybrider Formen beizutragen: obschon dies von massgebenden Autoren in Zweifel gezogen wird, halte ich noch daran fest. Im Falle die Vermehrung des *A. germanicum* mittelst Sporen endgiltig ausgeschlossen werden könnte, wäre *A. Ruta muraria* var. *pseudo-germanicum* als 2-te Stammart des *A. Luersseni* und *A. intercedens* anzusehen.

Asplenium Adiantum nigrum L. Im September 1902 fand ich in Unter-Podgoria unter vorhängenden Chloritschieferplatten versteckt wachsend mehrere Stöcke von *A. Ad. nigrum*, nur 2—3 Schritte vom Fundort des *A. murariaeforme* m. (*A. Ruta muraria*

× *A. Forsteri*? in Magy. bot. lapok 1902. pag. 175 und *A. germanicum* × *Ruta muraria* in Oest. bot. Zeitschr. 1899. pag. 63) entfernt, welche ich 1898 übersehen habe und welche nun mit mehr Wahrscheinlichkeit als die 2-te Stammart des *A. murariaeforme* angenommen werden können, wie das entferntere *A. Forsteri*.

Asplenium Forsteri Sadl. (*A. serpentinii* TAUSCH., *A. cuneifolium* Viv.) Am Südabhange des grossen Pliša (Szt. László) Berges fand ich diesen interessanten Farn im Sommer 1902 in viel grösserer Ausdehnung, als ich dies in der Oest. bot. Zeitschr. 1899. pag. 63 sagte. In einem neuen Waldschlage erstreckt sich nämlich der Fundort bis zu einer Höhe von 530 m. s. m. herab, und wächst dort in grosser Menge und starken Stöcken, zum grössten Teile in der typischen Form, aber auch als f. *rutaceum* m. -- Merkwürdigerweise liegt dieser neue Fundort nach der geologischen Karte des Comitats nicht mehr in der Zone des Serpentinegesteines, welches dort nur auf den Gipfel des Berges beschränkt angegeben ist, sondern schon in der Zone des Chlorit- und Kalkglimmerschiefers. Es könnte wohl Serpentinenschutt durch Wasser den Bergabhang herabgekommen sein, immerhin ist der Boden daselbst, genauer als ich dies konnte, noch zu untersuchen.

A. Forsteri Sadl. f. rutaceum m. (Siehe: Oest. bot. Zeitschr. 1899. pro var. Magy. bot. lapok 1902. pag. 208.) Am Süd- und Ostabhange des grossen Plišaberges, am Rande des dortigen Serpentinegesteines und des Fundortes vom *A. Forsteri* fand ich im September 1902 diese auffällig abweichende Form in grosser Anzahl und mit gut entwickelten Sorus-Häufchen ziemlich reichlich versehen. Der (l. c.) gegebenen Beschreibung ist noch beizufügen, dass der Wedelstiel gewöhnlich bedeutend länger ist wie die Spreite, an der Rückseite der Segmente letzter Ordnung die fächerförmigen Erhabenheiten häufig schön ausgeprägt, die Zähne des oberen Randes kurz, spitz oder stumpf sind. Nachdem diese Form bisher nur am Rande des Fundortes von *A. Forsteri*, und des Serpentinegesteines gefunden wurde, ist sie wahrscheinlich das Erzeugnis eines gemischten Untergrundes. Auffällig ist, dass f. *rutaceum* m. trotz der Breite ihrer Segmente letzter Ordnung, dem Habitus der Wedel nach, sich dem *A. Adiantum nigrum* nicht nähert, auch mit diesem, wegen ihrer langen Wedelstiele, und den kurzen, breit ei- oder deltaförmigen Spreiten viel weniger verwechselt werden kann, als etwa Wedel junger Rhizome von *A. Forsteri* oder auch Wedel der var. *latilobum* TAUSCH. Es widerspricht dies der Annahme SADEBECKS, dass *A. Forsteri* in serpentinfreiem Grunde sich in *A. Ad. nigrum* verwandelt. In diesem Falle sollte man doch an den Fundorten des *A. Forsteri* am Rande des Serpentinegesteines typisches *A. Ad. nigrum* oder Übergangsformen finden, welche dieses mit *A. Forsteri* verbinden. Meines Wissens wurde dies auch anderweitig bisher nicht beobachtet, bei uns habe ich es weder am Rand des reichen und ausgebreiteten Fundortes von *A. Forsteri* in Borostyánkő (Bernstein) noch

am grossen Plißberg gefunden; denn f. *rutaceum* m. kann als Übergangsform zum *A. Ad. nigrum* aus dem oben angeführten Grunde nicht gelten, die var. *latifolium* TAUSCH. des *A. Forsteri* aber wächst zwischen den anderen Formen eingestreut, nicht aber am Rande des Fundortes.

Aspidium lobatum Sw. genuinum. (*A. aculeatum* a) *vulgare* DÖLL.). Im Bergwald bei Köszeg fand ich bloss einen Stock.

Aspidium Braunii Spenn f. pseudolobatum m. (Oest. bot. Zeitschr. 1901. pag. 126; Magy. bot. lapok 1902. pag. 238.) Zur a. a. O. gegebenen Beschreibung dieser Form ist noch beizufügen: die Spreite der 50–70 cm. langen Wedel ist ziemlich schmal lanzettlich, deren Primär-Segmente sind meist, jedoch nicht immer, aufrecht abstehend: die schmalen, auf ihrer Spindel schief aufsitzenen Sec.-Segmente sind zugespitzt, deren Ohrlappen weniger abgerundet, die Sägezähne des Randes meist zugespitzt und nicht plötzlich in die Granne übergehend, auch ist das erste obere Sec.-Segment gewöhnlich beträchtlich grösser, als das folgende. 1902 fand ich abermals einige Stöcke dieser Form im Göszbachthal bei Hámor.

A. Braunii Spenn. f. flavescens m. nova forma. Die schmal, lanzettliche Spreite der 50–60 cm hohen Wedel ist an der Rückseite mit zahlreichen grossen, teilweise zusammen fliessenden Sorus-Häufchen bedeckt, welche sämtlich gleichförmig gelblich sind und auf dem einen Wedel über $\frac{2}{3}$ der Spreite sich hinab erstrecken. In der Mitte der Sori sieht man die an ihren Rändern aufgestülpten trichterförmigen Reste der gelblichen Schleierchen, um diese herum zahlreiche Sporangien, teils mit noch geschlossener rundlicher Kapsel, teils eröffnet mit aufgerolltem Ring, entleert. Die Sporangien sind grösstenteils gut entwickelt, jedoch gelblich und zwar die Kapsel hellgelb, nur die verdickten Zellen des Ringes dunkelgelb. Die an den Sori und an der Oberfläche der Spreite zerstreut sich vorfindenden Sporen sind von normaler brauner Farbe und anscheinend gut entwickelt. Am 25-ten August 1902 habe ich im Göszbachthal bei Hámor von 2, zwischen den übrigen Formen des *A. Braunii* stehenden Stöcken je einen Wedel gesammelt, welche beide ihrem Habitus nach zur f. *pseudolobatum* m. (siehe oben) eintreiben wären. Beim Sammeln wurden diese 2 Wedeln mit den anderen Wedeln des *A. Braunii* vermengt und verpackt, welche reichlich mit reifen normalen Sporen versehen waren: es könnten daher die auf den Wedeln des f. *flavescens* gefundenen Sporen auch von den letzteren herrühren; es ist deshalb diese Form noch zu beobachten und vorsichtig zu sammeln. Im Falle es sich erweisen würde, dass diese Form keine keimfähigen Sporen entwickelt, müsste man sie für eine Hybride zwischen *A. lobatum* × *Braunii* erklären, worauf sowohl die abnorme Farbe der Sporangien, als auch der Umstand hinweisen würde, dass auch bei ganz aufgestülptem und zurückgeschlagenem Schleierchen ein sehr grosser Teil der Sporangien noch geschlossen vorgefunden wurde. In die-

sem Falle wäre die f. *flavescens* mit ihren schief nach vorne geneigt aufsitzenden, schmalen, zugespitzten, am Grunde schief geschnittenen Sec.-Segmenten dem Formenkreis des *A. lobatifforme* (siehe: Oest. bot. Zeitschr. 1899 pag. 65; und Magy. bot. lapok 1902 pag. 240) einzureihen.

A. Braunii Spenn. f. monstrosae. Hierher sind zu zählen die Wedel mit unregelmässiger Entwicklung, u. z.:

1. In 2 oder 3 Spitzen endigende Wedel, welche ich früher zur f. *erosa* m. gezählt habe (Oest. bot. Zeitschr. 1901 pag. 126; Magy. bot. lapok 1902 pag. 239).

2. Wedel mit gabelspaltigen Primär-Segmenten: ferner solche mit der Länge nach geteilten Sec.-Segmenten, deren Gefässbündel am Grunde in 2 beinahe gleiche Zweige geteilt ist, für je einen Abschnitt. Manchmal trifft man das Ohrläppchen vorne gelappt, seltener durch tiefen Einschnitt in zwei ungleiche Teile geteilt, wovon der untere breitere, stumpfe, das eigentliche Ohrläppchen darstellt, mit 4 Sorus-Häufchen am Rücken; der obere Teil ist schmaler, länger und zungenförmig, sein Nerv zweigt sich von dem des Ohrläppchens ab, auch dieser trägt 2 Sorus. Alle diese Formen kommen im Göszbachthal bei Hámor vor.

3. f. **innovatum** m. So will ich Wedel bezeichnen, deren Rhachis im oberen Teil plötzlich dünner wird und entweder die gerade Richtung beibehält oder an dieser Stelle in geringem Winkel abbiegt. Das auf diesem verdünnten Teil der Rhachis sitzende erste Paar Primär-Segmente ist um vieles kürzer, als das darunter befindliche Paar, die darauf sitzenden Sec.-Segmente sind auch um vieles kleiner, weniger kerbig gesägt und lichter grün, als diejenigen des unteren Paares. Die nun bis zur normalen Spitze folgenden Primär-Segmente verkürzen sich gleichmässig, deren Sec.-Segmente aber verkleinern sich gleichmässig; dadurch erscheint nun ein 6–8 cm. langes Stück der Spitze dieser Wedel, obschon es an und für sich normal gestaltet ist, nicht als die normale Fortsetzung des unteren Teiles, sondern als jüngerer, verjüngter Teil des Wedels, An diesen Wedeln wurde das Wachstum der Spitze durch irgend einen schädlichen Einfluss gehemmt, ist jedoch später wieder in Fluss geraten. Drei solche Wedel fand ich 1902 im Hámorer Gösbachthal. Derselbe Vorgang dürfte auch zum Teil die Entstehung der sub 1 angeführten monströsen Form erklären, mit dem Unterschied, dass dort die Fortsetzung der gehemmtten Spitze in 2–3 Teilen geschieht.

Aspidium filix mas (L.) Sw. f. remotiforme m. nova forma.

Die unteren Primär-Segmente der lanzettlichen Spreite stehen etwas entfernt von einander, und sind aus deltaförmigen Grund kurz-lanzettlich zugespitzt, die Sec.-Segmente sind tief eingeschnitten, die so entstehenden Abschnitte 3-ter Ordnung, sowie die Spitze der Sec.-Segmente spitz gesägt. Sori, Sporangien und Sporen normal. Diese Form gehört zum Formenkreis der var. *incisum* Moore, dem

Habitus ihrer Wedelspreite zufolge steht sie jedoch dem *A. remotum* AL. BR. sehr nahe; nachdem ich die Sporen normal entwickelt finde, kann ich diesen Farn für keine Hybride nehmen. Im Gebirgswald bei Kőszeg in der Nähe von *A. spinulosum* fand ich einige Stöcke. Beifügen will ich noch, dass die Wedel junger Stöcke von *A. f. mas*, sowie einzelne im Juli und August nachwachsende Wedel der var. *incisum* MOORE auch, nicht selten den Habitus der Wedel von meiner f. *remotiforme* tragen.

Aspidium spinulosum genuinum MILDE. In einem lichten Walde bei Felső-Podgoria, auf ganz trockenem Grund.

b) f. **glandulosum** MILDE. Im Gebirgswald von Kőszeg.

Botrychium matricariaefolium AL. BR. (*B. ramosum* A-SCH., *B. rutaceum* SCHUHR, WILLD., MOORE.) In einer Lichtung des Gebirgswaldes von Kőszeg an grasigen Stellen 600 m. s. m. fanden gelegentlich eines gemeinsam gemachten botanischen Ausfluges die Herrn Major PIERS und Regimentsarzt Dr. TIEF diesen schönen und seltenen, aus Ungarn noch von wenigen Orten bekannten Farn. Ausser den mitgenommenen wenigen Wedeln sahen die Finder noch mehr unentwickelte. Die mir gezeigten Wedel sind meist typischer Form, ausserdem:

b) var. **palmatum** MILDE., 1 Stück 18 cm. lang.

c) f. **monstrosa**. An 2 Wedeln war ein Segment des sterilen Blatttheiles zu rispenartigen Sporangienständen entwickelt.

Aira caryophyllea L. f. **biennis** M. Die Halme sind kräftiger und höher. Wächst in Waldschlägen und verlassenem Schottergruben in Kőszeg. Den Samen habe ich in meinem Garten angebaut, im 1-ten Jahr brachte er, ebenso wie der Samen von der ihr nahe verwandten *A. capillaris* Host (Oest. bot. Zeitschr. 1901 pag. 127) durch Bildung zahlreicher Blattsprossen zarte, dichte, kleine runde Rasen, 3—6 cm. im Durchmesser, bestehend aus dichtgestellten, zarten, eingerollten Blättern, welche gut überwinterten, und aus welchen im folgenden Sommer zahlreiche dicht gestellte blühende Halme emporwuchsen, gleichzeitig verwelkten aber die grundständigen Blätter.

Sesleria coerulea Ard. var. **uliginosa** Op. (*S. coerulea* WERTS). Wächst in Bozsok, Rohonc und Szerdahely auf feuchten moorigen Wiesen, stellenweise in grosser Anzahl. Die typische Form ist wohl von *S. coerulea* ARD. var. *calcareo* OP., meistens auch im Herbar gut zu unterscheiden, nur variiert diese Pflanze, auch an ein und demselben Fundort, vielfach; manche ihrer Formen nähern sich der var. *calcareo* so weit, dass die Unterscheidung nicht leicht wird. Die charakteristischen Merkmale: schmalere, oben bereifte Blätter, mit nach oben eingerollten Blättern, dann kürzere, dichtere Scheinähren, sind nicht immer gleich ausgeprägt, ja ein und das andere fehlt auch ganz, es müssen dann die übrigen Merkmale den Ausschlag geben.

Auffällige Abweichungen der *S. coerulea* var. *uliginosa* OP. vom Typus in unserer Gegend habe ich folgende beobachtet:

b) **f. cylindrica m.** Die Scheinähren sind walzenförmig, 20—35 mm. lang und 5 mm. dick, von der var. *calcareea* Op. ist diese Form durch die schmälere, bereiften, eingerollten Blätter zu unterscheiden:

c) **f. chlorantha m.** Die Spelzen und dadurch die Scheinähren sind grün:

d) **f. remotiflora. m.** Ein oder mehrere untere Äste der Scheinähre sind von den anderen entfernt, der Blütenstand ist dadurch unterbrochen. Alle diese abweichenden Formen kommen mit der typischen auf den Wiesen in Bozsok vor.

Hordeum murinum L. a) *typicum*, b) *f. intermedium* G. Beck (Fl. v. n. Oest. pag. 118). Beide an wüsten Stellen in Köszeg. c) *f. pseudomurinum* TAPPEINER. Am Bachufer in Köszeg. Die *f. intermedium* ist bei uns die häufigste, wäre somit mit der Form schwacher Pflanzen sub a) zusammen als die typische zu nehmen, die *f. pseudomurinum* ist die Form besonders kräftig entwickelter Pflanzen.

Orchis tridentata Scop. (*O. variegata* ALL.) Kommt auf Bergwiesen in Köszeg und Czák stellenweise in ziemlich grosser Anzahl vor, gewöhnlich in typischer Form, mit kurzer, dichtblütiger, nahezu kugelig Blütentraube: die weisse oder rosafarbige Honiglippe der Blüten ist purpurn punktiert, dessen Mittelzipfel schmal, nach vorne breiter und herzförmig-lappig, mit einem Zähnen in der Bucht. Zerstreut zwischen der typischen Form kommen aber mehrminder auffällig abweichende Formen vor, u. zw.:

b) **var. commutata Todaro.** Die Achse der Blütentraube ist etwas verlängert, der Blütenstand dadurch lockerer, die Perigonzipfel des Helmes länger zugespitzt. Kommt zerstreut unter der typischen Form in Köszeg und Czák vor.

c) **f. lineata m. nova forma.** Die Zipfel der rosafarbenen Honiglippe dieser Form u. zw. sowohl die seitlichen, als auch der Mittelzipfel, mit purpurnen Streifen geziert; überdies sind die Helmzipfel dunkler violett gefärbt. In Köszeg und Czák traf ich je ein Exemplar dieser Form. Übergangsformen, deren Honiglippe mit länglichen Purpurflecken oder zusammenfliessenden purpurnen Punkten gezeichnet ist, kommen an beiden Fundorten öfters vor.

d) **var. albiflora m.** Die Perigonzipfel sind rein weiss, auch die Lippe zeigt keine Spur von Punktierung. Ist hier und da zwischen den anderen Formen in Köszeg und Czák zu finden.

e) **var. brachyloba m.** Die Honiglippe dieser Form ist bedeutend kürzer, ihre Seitenzipfel, besonders aber der Mittelzipfel kürzer und breiter, als bei der typischen Form, der Rand kerbig-zählig. Zerstreut in Köszeg und Czák unter der typischen Form, mit ihr durch Übergänge verbunden.

f) **f. unidentata m.** Der Mittelzipfel der Lippe ist sehr schmal, auch gegen das Ende wenig verbreitert, endet er mit einer dreieckigen lanzenförmigen Spitze. Ein solches Exemplar fand ich in Czák; ist wohl als *f. monstrosa* anzusehen. Die hier sub b), d), e)

und f) angeführten Formen sind bereits in meinem «Köszeg és vid. ed. növ. 1891 pag. 19. kurz angeführt.

Polygonum aviculare L. f. *psammophilum* G. BECK. Auf Rottgrund in Szerdahely.

Plantago lanceolata L. f. *sylvatica* PERS. Bachufer in Köszeg

Carduus nutans L. var. **multiceps** M. Nova var. Der 70—100 cm. hohe breit, lappig geflügelte Stengel, ist hoch hinauf verzweigt; am Ende der Zweige befindet sich je ein einzelnes grosses 6—7 cm. im Durchmesser messendes nickendes Köpfchen, darunter, etwa 10—15 cm. entfernt noch 1—2 kleinere, gut entwickelte Köpfchen auf 2—5 cm. langen Seitenzweigen, so dass je eine Pflanze 10—20 Köpfchen trägt. Am Abhange des grossen Pliša-Berges in einem Waldschlage, auf Chloritschiefer, fand ich diese Varietät in mehreren Exemplaren.

Cirsium eriophorum L. a) *typicum* (*C. oxyonychinum* WALLR.) Am Waldrand in Kupfalva. b) f. *platyonychinum* WALLR. An wüster Stelle in Doroszló.

Willemetia stipitata Jacq. (*W. apargioides* LESS, CASS.) Wächst im oberen Theile des von Úveghuta ad/H. gegen Léka ziehenden Thales, etwa 400 m. s. m. auf nassen moorigen Wiesen. Es ist dies meines Wissens bisher der einzige sichere Fundort in Ungarn, wo ich sie am 23. Mai 1889 aufgefunden habe (siehe: Term.-Tud. Közl. 1890. XI. Pötfüz. pag. 142) und blüht dort in der 2-ten Hälfte Mai, in welcher Zeit ich 1889 und 1890 dort ziemlich viel, auch für den Tausch gesammelt habe; Mitte Juni 1898 fand ich bloss einige verblühte Pflanzen.

Sonchus oleraceus L. f. *integrifolius* WALLR. Cultivierte Stellen in Köszeg.

S. asper Vill. f. *inermis* BISCH. Cultivierte Stellen in Köszeg.

Gentiana Austriaca A. et J. Kern. var. *montana* WIESB. (*G. rhaetica* M. non KERNER in Köszeg és vid. ed. növ. 1891 pag. 35 et in Oest. bot. Zeitschr. 1891 pag. 298.) Wächst bei Borostyánkő 700 m. s. m. auf Serpentin in grosser Anzahl, mit meist subcorymbosen Blütenstand; nicht selten findet man darunter reich verzweigte, buschige Exemplare mit sehr zahlreichen Blüten; in meinem Herbar besitze ich von dort eine Pflanze mit mehr als 200 Blüten. Ausnahmsweise verlängert sich die Achse der obersten Blüten und es erhebt sich aus der Corolle eine neue vollständige Blüte = f. **prolificata** M. Auf trockenen Weiden bleibt es ganz niedrig, bloss 5—6 cm. hoch, die unteren Äste dabei, besonders bei putaten Exemplaren, werden gleich hoch mit der Achse = f. **humilis** M.

G. Austriaca A. et J. Kern var. **brachyodonta** M. nova var. Weicht vom Typus ab durch kürzere Blätter, meist traubigen Blütenstand, vorstehend kantige Kelchröhren, besonders aber durch ihre kurzen Kelchzähne, welche durch buchtige Intervallen getrennt, lineal, oder lineal-lanzettlich und etwa so lang sind wie die Kelchröhre; ein grosser Teil der Blumenröhre ragt frei über sie hinaus.

Die blauviolette Blumenkrone behält meist auch im trockenen Zustande die Farbe bei. Wächst am Budiriegel in Rohoncz 500 m. s. m. auf Kalkglimmerschiefer; wahrscheinlich auch am Satzenriegel, das dort im Juli 1900 gesammelte Exemplar war noch unentwickelt. Blüht August—October.

Galeopsis pubescens Bess. f. variegata m. Die Blumenröhre ist im oberen Teil gelb, die Ober- und Unterlippe aber weiss, mit derselben purpurfarbigen Zeichnung auf den 3 Zipfeln der Unterlippe wie sie bei der typischen Form in dunklerer Farbe vorkommt. Kommt hie und da, aber selten, neben der typischen Form vor in Kőszeg. Die f. *flavida* m. in meiner Kőszeg és vid. ed. növ. 1891 pag. 38 ist hieher zu ziehen.

Anagallis arvensis L. b) f. ternifolia KAMPE. Cultivierte Stellen in Kőszeg.

A. coerulea Schreb. b) f. verticillata SCHUR. Am Steinbruch in Czák.

Thlaspi Goesingense Hal. var. oligospermum WAISB. et PIERS. Nova var. Weicht von der typischen Form durch die tiefere Bucht des Schötchens, aus welcher aber der Griffel hervorragt, und dessen Wenigsamigkeit ab; die Fächer sind nämlich bloss 2—4-eiig. Auch die Blütezeit ist etwas früher; am 23-ten März 1902 traf diese Form Herr Major PIERS in grosser Anzahl und in voller Blüte am St. Veitsberg in Velem 500 m. s. m. auf Kalkschiefer.

Hypericum perforatum L. var. latifolium KOCH (*H. commutatum* NOLTE; *H. medium* PETERM.; *H. platycalyx* CEL.). An Waldrändern, buschigen Stellen und in Kastanienhainen in Kőszeg kommt es gar nicht selten vor. In meinem Kőszeg és vid. ed. növ. 1891 pag. 55. wurde es von mir angeführt, ist somit nicht mehr neu für die Flora des Eisenburger Comitats, wie SIMONKAI-GAYER in Magy. bot. lapok 1902 pag. 314 meinen.

Acerum formae novae ucrainicae.

Fasc. I.

Auctore: **Dre Francisco Błoński**, Spiczynensi.

Anno 1902 quo novissima *Aceracearum* monographia a cl. PAXIO conscripta in Regni vegetabilis Conspectu Engleriano in lucem prodit, omnes quatuor *Aceris* species ucrainicas, nempe *A. platanoidem* L., *A. pseudoplatanum* L., *A. tataricum* L. et *A. campestre* L., quoad variationes in natura diligentius observavi easque permutatione divulgandas non parce legi.¹⁾

¹⁾ Nonnullas formas misi anno 1902 ad cl. Paulum F. F. SCHULZ Berolinensem, ad O. LEONHARDT — Nossensem, in hortum botanicum Dorpatensem (Jurjevensem) nec non ad Drem E. WOŁOSZCZAKIUM Leopollensem in Flora polonica exsiccata ejusdem editurus.